

UN PENJAMENT A CERVERA (1498)

Josep M. Llobet i Portella

Introducció

En aquest article oferim la transcripció de l'acta d'un consell de judicatura de l'any 1498 en el qual fou jutjat un gascó anomenat Bertran de Nuals. Si bé les actes dels consells de judicatura són abundants en la documentació de Cervera corresponent al període feudal i al de l'Antic Règim, habitualment només contenen el nom de l'acusat, el delictes imputat, la pena imposada i poca cosa més. En aquest cas, però, la informació és molt més extensa, ja que conté la suplicació presentada pel fill de la víctima al Consell, la qual ens permet conèixer la causa de l'homicidi i com es va portar a terme, i l'explicació del procediment seguit pels membres del Consell.

Cal tenir present que Cervera, en aquell temps, era una vila reial que gaudia del privilegi de poder jutjar els delinqüents i condemnar-los, en cas que el consell de judicatura ho considerés pertinent, a mort.¹ El procés era instruït a la cort del

veguer o del batlle² i la sentència la dictava un consell de judicatura format pel veguer i batlle, el seu assessor, un escrivà, els paers, els consellers i alguns prohoms. Si l'acusat no reconeixia els fets que li eren imputats, podia ser sotmès a turment. Els condemnats a mort, generalment, eren penjats en una forca situada dins de la població i, després d'alguns dies, posats en unes forques que hi havia a l'exterior, dalt d'un turó, al lloc que encara actualment és anomenat «les forques».

Segons el text transcrit, sembla que un gascó que es deia Bertran de Nuals pasturava cabres i els animals es van posar en terreny de Bernat Satorra, un home de seixanta anys veí de Contrast, lloc situat al terme d'Argençola. El propietari del terreny, considerant-se perjudicat, va retenir els animals, cosa que provocà una discussió que acabà amb la mort de Bernat Satorra a mans de Bertran de Nuals.

al., Llibre de Privilegis de Cervera (1182-1456), Barcelona, Fundació Noguera, 1991.

² A Cervera, l'ofici de veguer i el de batlle eren ostentats per la mateixa persona.

¹ Sobre els privilegis de Cervera: TURULL, Max, *et*

Conegut el delicte, del qual es confessà autor el susdit gascò, s'inicià el procediment per jutjar el delinquent. Enllestida la documentació pertinent, fou convocat el Consell de judicatura, format per tres paers, quinze consellers i nou prohoms. En total, doncs, eren vint-i-set persones. També hi havia el donzell Joanot d'Oluja, regent de la vegueria i batllia de Cervera, el jurista Tomàs Joan Torres, assessor de la cort del veguer, el notari Pere Major, escrivà d'aquesta cort, i el notari Llorenç Serra, escrivà de la Paeria.

Davant dels membres del Consell de judicatura es presentà Montserrat³ Satorra, fill de l'esmentat Bernat Satorra, el qual, posant-se de genolls, demanà tres vegades que es fes justícia i presentà una suplicació en la qual es narrava la seva versió dels fets que havien ocasionat la mort del seu pare. Llegida aquesta suplicació i la documentació relacionada amb el procés, es passà a la votació. El resultat fou vint-i-un vots a favor que Bertran de Nuals fos penjat pel coll amb un dogal de cànem fins que morís per tal que aquesta pena fos un càstig per a ell un exemple per a la resta de persones. La nota marginal del text transcrit ens fa pensar que la sentència va ser executada.

Text documental

1498, juny, 25. Cervera

El Consell Municipal ordinari de Cervera acorda que el gascò Bertran de Nuals, considerat l'autor de la mort

de Bernat Satorra, de Contrast, terme d'Argençola, sigui penjat pel coll fins que mori.

Arxiu Comarcal de la Segarra (ACSG), Cervera, Fons Municipal, *Consells*, 1498, f. 31v-33r.

[*Al marge esquerre:*] Com fonch penjat Bertran, gascò.

Die XXV^a mensis iunii anno a natiuitate Domini M^o CCCC^o LXXXVIII° ffuerunt congregati in aula Paciarie villa Cervarie ad consilium ordinarium magnifici et honorabiles paciarii, consiliarii et proceres qui secuntur:

[*Segueix el nom de tres paers, quinze consellers i nou prohoms*].

En lo qual Consenyll, present lo magnífich mosser Johanot de Oluga, donzell, regent la vegueria e ballia de la vila de Cervera, e micer Thomàs Johan Torres, assessor seu ordinari, vingé en Munserrat Çatorra, fill d'en Bernat Çatorra, quòndam, del mas de Contrast, terme de Argençola, lo qual se agenollà e, en presència del dit Consenyll, cridà per tres vegades: «Senyors, justícia! senyors, justícia! senyors, justícia de aquest Ramon [*sic*] de Nuals, qui m ha mort mon pare, e, si no la feu de ell, que Déus vos ho deman al dia del juý!». Et etiam obtulit et presentavit quandam paperii supplicationis cedulam scriptam tenoris sequentis:

«Jesus. No ignoren les magnificències e savieses de vosaltres senyors de pahers e insigne Consenyll de la vila de Cervera la mort perpetrada e comesa en la persona d'en Bernat Çatorre, quòndam, del loch de Contrast, axí ferosament e cruell, per Bertran de Nuals, gascò, e

³ Montserrat, en aquell temps, era un nom masculí.

per cas que a ell no era permès irruir-se ne meyns provocar-se ab armes algunes, car, segons consta per la confessió, una e altra doblada e giminada per dit Bertran, la aprensió de les cabres era permesa al dit Bernat Çatorra, axí com aquelles trobà en mala feta, e, si e on dit Çatorra no les hagués trobades en mala feta, al dit gascó no era permès de lur pròpia auctoritat aprende dites cabres sens auctoritat de jutge, e, per les coses atemptades per dit Bertran, no content fer açò, ço que fet e temptat havia, més posà les sues cruentes e sanguinolentes mans en la persona de dit Bernat Çatorra, home bo e de bona fama e no gens litigiós e sens algun linatge de armes, lo que los hulls de vosaltres deuen molt mirar en la execució de dit Bertran e aquell condampnar, car, per ço que a ell se pogués donar alguna sensació sua e fos cas a deffensió, hauria loch quant dit gascó no·s pohés en altra manera deffendre ne la persona sua relevar-se de mort, car, en cas que dit gascó no tengués loch de fogir ne de apartar-se per evitar la mort, lícita cosa era a ell, defenent-se, matar, emperò, en lo cas present, com dit és, lo gascó tenia les armes e home que podia fogir e jove e de bona disposició e lo Bernat Çatorre home de LX anys e sens algun linatge de armes e lo que pus fort és fonch lo comonedor e, en tal cas, pus podia fogir e donar loch dit gascó e la deffensió no havia loch. La mort se ha de imputar a ell en tant que ha loch condemnació de la persona de mort, ço és, que qui mata que muyra, e lo privilegi per ço a la insigne universitat és stat atorgat perquè los cassos acordats e ab tant cruel·ltat com de semblant mort condampnants, en altra manera, són posats los privilegis en total perill e perplex e maiorment que dit criminós, atesa la gran malvestat e per

ell comesa, ha confesat dit crim e homicidi molt se deu mirar que aquell sia punit e castigat de mort, en altra manera, seria voler abusar de dits privilegis, qui són total conservació dels fills, en special, dels fills de la vila, e per voler abusar de aquells en favor de dit gascó homicida voluntari no·s deu en cosa alguna tollerar que dit gascó no muyra e maiorment, vist lo gran insult de la dita mort comesa, a la qual, com dit és, per ell simplament, ço és, per dit gascó confessada. E, com sentència de mort e axí cruelment comesa no dega pasar sens punició de mort, supplique en Munserrat Çatorra, fill legítim e natural de dit Çatorra, que per vosaltres no passe semblant cas inpunit, en altra manera, entén-ne regrés e recors a la magestat real. E, jatsia proceesqua de justícia lo que és suplicat e de mera consciència semblant omicida dega ésser punit de mort, ho reputarà a gràcia singular, que lizet, et cetera, e encara a cautela requer ne sia feta carta pública. Altissimus, et cetera».

E, lesta la dita suplicació al dit honorable Consenyll, fonch preposat per lo damunt dit magnífich mosser Johanot de Oluga, regent la vegueria e ballia de Cervera per la magestat del senyor rey, dihent com la causa perquè ell havie request se tingés lo present Consenyll és per tant com ell haze ya folzida la enquesta contra lo damunt dit Bertran de Nuals, gascó, e dades ses deffenses e lo temps sie ya passat e, perquè la justícia sie fet de aquell, lo remet al present Consell e judicació de aquell, iuxta forma dels privilegis a n aquesta vila atorgats, usos e pràtiques de aquell, e, per ço, senyós, vos plàcie hoÿr la enquesta, la qual vos serà lesta, e, segons Déus e vostres consiències, judiqueu aquella, la resta remetent a son honorable assessor.

Die xxvi mensis Junij anno auctoris d[omi]ni m[illesimo] lxxxiij
 f[aci]m[us] congregari in eadem parochia b[e]n[e]dicta Genova
 ad consilium auctoritate magnifici et honorabilis patris d[omi]ni
 et p[ro]curatoris p[ro]curatoris

Salvador g[ra]m
 bernard g[ra]m
 Johan pour } patris

M[ons]ieur mandement
 M[ons]ieur th[om]as alvador
 M[ons]ieur bernard de alaya
 th[om]as molgoda
 mestre th[om]as ferrer
 th[om]as rous
 Johan rous
 pere romello

perce pe rales de albalen
 pere pour
 Ansborg roman
 Johan romera
 Gm[en]t Gm[en]t
 Johan barustre
 Ansborg b[er]ger

consellers

Ansborg reidor
 Andan m[ons]ieur
 th[om]as valen
 th[om]as b[er]ger

Martin bon
 pere monomus
 Johan pla
 bernard adona
 pere bouyer

gens

En lo qual consell present lo magnifici moss[es]
 Johan de alga consell feguer en la qual
 ballia de lo bylai de rous emp[er]ador Johan
 rous after per otney b[er]ger en signifi[ca]cio nostra

Primera pàgina de l'acta del consell de judicatura. (ACSG)

E lo honorable micer Thomàs Johan Torres, assessor ordinari del dit mosser lo regent, recità sumàriament tot lo dit procès.

E, après, lest dit procès o enquesta feta contra dit delat, procehiren a votar en aquell segons seguex, ço és, que lo dit mosser lo assessor e lo dit discret en Pere Maior, notari, escrivà de la cort de mosser lo vegué e de dita enquesta, ensemps ab lo paher qui precedie en dit consenyll, votant primer, e yo Lorenç Serra, notari, escrivà de la casa de la Paheria, se apartaren dins la casa de la scrivinia de dita Paheria e allí, de hu en hu, votaren, començant lo paher president o precehint e tots de hu

en hu fins al darrer e, rebuts los vots e collegut aquells en un full de paper, dels quals foren vint-e-hu que votaren concorts que dit Bertran de Nues [*sic*], gascó, vist los mèrits de la enquesta e la confessió de la mort per ell feta e perpetrada, que dit Bertran sie pengat per lo coll ab dogal de cànem de manera que muyre per ço que a ell sie càstich e ha altres eximpli.

E, en après, de voluntat e consentiment del dit magníffich mosser lo regent la vegueria e ballia e dels senyors de pahers e consellés e pròmens del dit Consenyll, lo dit paper dels dits vots fonch cremat, segons de tostemps és acostumat.